

Brief aan haar kinderen van een overlevende van Vught, Ravensbrück en Dachau aan haar kinderen in de dagen voor en na de bevrijding.

Inleiding: Brief van Marie Thérèse (Rie) Polak-Mair, geschreven aan haar drie kinderen Els, Paul en Hettie vlak voor en vlak na de bevrijding. Vermoedelijk is de brief nooit verstuurd en is de brief mee genomen naar huis. Het karakter van de brief veranderd van een afscheidsbrief aan de kinderen naar (dagboek) aantekeningen over de laatste dag voor, en de eerste dagen na de bevrijding van het kamp door het Amerikaanse leger. De brief is in potlood geschreven op vergeeld houthouden papier; de eerste 8 kantjes ongelinieerd; de laatste gelinieerd.

De spelling is van de brief overgenomen. Tekst tussen [xxxx] is een toevoeging van later (pagina nummers) of staat op de plaats van onleesbare tekst.

Het origineel van de brief is in handen van een kleindochter van Rie Polak-Mair, Karen Polak,

. Amsterdam

De transcriptie is van mei 2013.

[62 in balpen]

München-Kissingen 25 April 1945 Lager v/d Afgafabrieken

Liefste Kinderen

Het front is nog maar +- 40 K.M. van hier verwijderd. Het kanongebulder, dat ons als muziek in de ooren klinkt, dringt steeds duidelijker tot ons door. Het uur van onze bevrijding nadert. Er heerscht een rustige maar nerveuze stemming. Wij beseffen dat ons ook gevaren dreigen die groter zijn dan de bombardementen die wij tot nog toe meemaakten en dat is dan ook de reden dat ik deze afscheidsbrief schrijf, voor het geval dat ik jullie niet meer terug mag zien. Wat heb ik onbeschrijfelijk naar jullie verlangd! Geen dag ging er voorbij of ik dacht aan jullie en wat was ik gelukkig als ik van jullie of van Vader droomde. Wij hebben het heel moeilijk gehad vooral in Ravensbrück, maar mijn ergste verdriet was toch de groote afstand die er tusschen ons was, dat jullie zoo onbereikbaar voor mij waren en de gedachte dat mijn lieve meisjes met hun groote zorgen zoo heel alleen stonden. Ik droomde dikwijls van de fam. v/d Schatte Olivier en als ik dan wakker werd hoopte ik zoo innig dat die dromen een beteekenis hadden;, dat zij voor jullie een groote steun waren. 's Avonds bad ik dikwijls om God te vragen

[nieuwe pagina: 2]

of Hij jullie leiding wilde geven en of Hij ons weer allen wilde vereenigen. Och lievelingen, deze tijd heeft ook zijn goede zijde voor mij gehad. Hij heeft mij veel geleerd en in zekere zin heb ik ook een loutering ondergaan. Ik heb geleerd met de kleinste kleinigheid tevreden te zijn, geduldig te zijn, al viel mij dat dikwijls nog moeilijk en soepel te zijn in de omgang met menschen, maar vooral om je te schikken in omstandigheden die je vroeger voor onmogelijk gehouden zou hebben. Ik weet nu dat bijna alles mogelijk is. Als jullie Vader ook niet meer terug mogen zien geloof mij dan dat het zo goed als zeker is dat hij het beter gehad heeft dan wij hier, hoe onwaarschijnlijk dat ook klinkt. Van een Yoegoslavische Dokter, die in een Joodsch vrouwenkamp gewerkt heeft als Arische Arztin hoorde ik dat de vrouwen het in dat kamp (Müldorf) veel beter gehad hadden dan wij èn wat medische

behandeling en wat voeding en kleding betreft. Hetzelfde hoorde ik van een Aufseherin van een ander Joodsche Kamp.

[nieuwe pagina: 3]

Daarbij komt nog dat Vader wel op een fabriek als Chemicus gewerkt zal hebben en wij vrouwen in de fabriek aan de band werkten, doodelijk saai. Ik heb nog geboft dat ik na 5 weken ziek werd (Avitaminose en een oorabces, uitwendig) en daarna in de Ambulance te werk gesteld ben, juist in de koudste Wintermaanden, waardoor ik gespaard bleef, slecht gekleed als zij waren en nog slechter gevoed, om bij wind en regen, sneeuw en ijs, heen en terug te lopen naar de fabriek. Het werk in de Amb. was heel plezierig, het eten overvloediger en zoo ben ik makkelijker dan alle anderen de Winter doorgekomen. Ik had een lekker bed in de verwarmde Ambulance. Ook de dagelijksche omgang met een heel sympathieke Weensche en Dokter was voor mij een genot. Op de fabriek, waar ik nog 7 weken gewerkt heb, zat ik naast de Yoegosl. Dokter, ook een hele lieve vrouw, waarvan ik veel vriendschap genoten heb. Vandaag hebben wij afscheid genomen van de fabriek, waarmee een periode afgesloten is, waarnaar

[nieuwe pagina: 4]

ik nooit terug zal verlangen. De bombardementen heb ik ook heel makkelijk doorstaan. Ik kende n.l. geen vrees hoe erg het ook toeging. Als ik aan jullie toekomst denk lieve schatten, dan hoop ik dat die een beetje zal beantwoorden aan wat wij er van voor jullie gehoopt hebben. Dat Els haar studie af zal maken, ook al zou ze heel spoedig huwelijksplannen hebben. Els, je zult een lieve vrouw en Moeder worden, je hebt er alle qualiteiten voor. Als je ook maar je innerlijke rust terug vindt. Als Paul deze tijd overleeft heeft, moet hij zijn studie weer hervatten. Vader heeft dat mogelijk gemaakt. Als je het evenbeeld van je Vader wordt Paul, even onkreukbaar eerlijk, zo evenwichtig als hij, en je vindt later een lieve vrouw, dan zal jij zeker gelukkig worden jongen, want de natuur heeft je vele gaven gegeven. Wees een steun voor je Zusters en vergeet nooit dat ze in hun jonge leven 't heel moeielijk gehad hebben. Vergeet ook nooit hoe een

[nieuwe pagina: 5]

steun Vader voor hun geweest zou zijn. Hetteke is het meest te kort gekomen. De heerlijke onbezorgde jeugd die jullie gehad hebben, heeft zij gemist. Geven jullie haar leiding en steun en breng vreugde in haar jongemeisjes leventje, maar weest verstandig! Houdt voor oogen dat jullie haar het gelukkigste maken met een degelijke opleiding en zij een studie afmaakt, die haar toekomst verzekerd. "Kennis is Macht" is een gezegde waar een diepe waarheid in schuilt. Houden jullie de herinnering aan je ouders wakker. Jullie hebben een Vader uit duizenden gehad. Ik ben wel eens bang dat de herinnering aan mij niet zoo prettig zal zijn. Ik was de laatste jaren ziek en jullie waren te jong nog om te begrijpen hoe ziek ik wel was. Toch zullen de herinneringen aan jullie vroegere jeugd jaren nog dikwijls boven komen en dan hoop ik dat jullie ook met liefde aan mij zullen denken. Hier ben ik tot het besef gekomen dat Vader en jullie het liefste waren, dat ik bezat. Dag mijn schatten! God geven tot wederziens.

Moeder

[nieuwe pagina: 6]

28/4 '45 Vanmorgen zijn 465 van ons Polen, Nederlanders, eenige Franschen, Belgen en een groep Yoegoslaviërs met den Commandant, Unterscharführer en eenige SS de bergen ingegaan, om (onder het motto) zich daar in veiligheid te brengen. Zestig vrouwen hebben ervoor bedankt die Kruistocht mee te maken en dat bleek later een goed besluit geweest te zijn, want den eersten dag waren er al vele uitvallen. Ongetraind, slecht gevoed en slecht gekleed als wij waren moest zoo'n onderneming wel op een mislukking uitloopen. De beschieting van München is tot nog toe uitgebleven en naar het schijnt zal dat ook zoo'n vaart niet meer loopen, want heden de 30ste April heeft Himmler de algeheele capitulatie aan Rusland en de Anglo-Amerikanen aangeboden. Het kanongebulder dat sedert gisteravond in hevigheid is toegenomen maar nog niet eens zoo erg is, schijnt een strijd te zijn tussen de SS en Freiheitskämpfer, die geholpen worden door de Anglo-Amerikanen. We hebben ons gereed gehouden om de Bunker te betrekken, maar tot heden is dat nog niet noodig geweest. We zijn nu Häftelingen onder elkaar wij zorgen voor ons zelf, hebben bewegingsvrijheid en komen weer als vrije menschen met de buitenwereld in aanmerking.

Gisteren hebben we de vrijheid genomen, zijn met ons vieren onder het prikkeldraad doorgeslopen en hebben onze eerste wandeling gemaakt. We zijn brutaalweg onderweg een restaurant binnen gelopen, het leek om een Cantine van militairen te zijn en hebben daar in een keurige omgeving een heerlijk bord stampot gekregen, het eerste complete

[nieuwe pagina: 7]

eten na zoveel maanden. We zijn uitgehongerd. Toen we thuis kwamen, was er eten uitgedeeld voor 5 dagen, t.w. +- 300 gr. brood, 1 p. Margarine, stuk smeerkaas, doosje oneetbare stinkkaas en een heel klein stukje worst.

Iederen dag krijgen we bovendien nog een bord aardappelsoep en 5 Pelkartoffeln. De rest zien we ergens op te halen. Vandaag is het ons met [.....] de bewoners een stuk brood en een bord dikke soep op te pikken in de Cantine van de fabriek. We hebben gisteren op onze wandeling verscheidene Hollanders ontmoet en gesproken. Van een jong mensch kregen we 60 M. om over wat geld te beschikken. We hoorden dat sedert Sept. in Holland al zo een hongersnood heerschte, waar over ik al in de couranten gelezen had, maar dat ik niet geloofd had. Holland kreeg [575 onleesbaar] De angst sloeg mij om het hart als ik aan jullie dacht. Hij vertelde mij ook dat Westerbork ook maar [... geëvacueerd? was] 'k heb nog altijd een kleine hoop dat Vader vrij gekomen is. Je wilt het zoo graag gelooven.

[nieuwe pagina:8]

30 April en 1 Mei [1945]

Vandaag is het 7de Amerikaansche leger München binnengetrokken. In het Lager hoorden we 's Avonds het geluid van vele rijdende auto's tot ons doordringen en naar den weg toe hollende zagen we de eerste Amerikanen voorbijrijden. Ons enthousiasme was onbeschrijfelijk. We riepen ze toe dat we Hollandsche gevangenen waren en lieten het [onleesbaar: 'kruis' of 'teken'] op onze rug zien.

We werden hartelijk toegewoven. 1 Mei kwamen al een paar Am. het kamp van ons in oogenschouw nemen. Ze vertelden ons van de vreeselijke schouwspelen die ze in Dachau aangetroffen hadden en

dat ze den Commandant en Zijn trawanten zonder vorm van proces opgehangen hadden en overige S.S. doodgeschoten hadden. Die dood is nog veel te mild geweest voor zulk onmenselijk tuig. De tegenstand in M. is maar heel gering geweest. Er moeten nauwelijks 300 mensen levens mee gemoeid

[nieuwe pagina: 9]

geweest zijn. 1 Mei is het defilé geweest A. troepen. In de stad is het heel rustig toegegaan. Er zijn alleen een troep S.S. doodgeschoten. De auto's waren met roode doeken en roode vlaggentjes getooid. Uit de huizen hingen de witte vlaggen, bijna huis aan huis. Ik heb helaas dat defilé niet gezien. Onze kamer was er op uitgetrokken om levensmiddelen te bemachtigen. Een enorm groot gebouw van de S.S. werd lang geplunderd. Manden vol levensmiddelen hebben we meegenomen. O.a. blikken groenten, [...] ponden en ponden roomboter, kilo's vet etc. Na maanden hebben we weer eens heerlijk kunnen eten.